

*Гаражанкіна І.С.
Здобувач вищої освіти ступеня “бакалавр”
спеціальності 101 “Екологія”
Науковий керівник: Нагаєва С.П.
к.геогр. н., доцент кафедри екології та охорони довкілля
Одеський державний екологічний університет
garazhankinai@gmail.com*

ОЦІНКА СТАНУ БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА «АСКАНІЯ-НОВА» У ВОСННИЙ ПЕРІОД

Біосферний заповідник «Асканія-Нова» один з найстаріших комплексів України. Його заснували ще в далекому ХІХ столітті. Території заповідника дуже великі. У нього входять: величезну ділянку типчаково-ковилового степу, парки з дикими тваринами й рідкісними деревами. Біосферний заповідник “Асканія Нова” розташовано на півдні Херсонської області. Загальна площа заповідника становить 33307,6 га.

Біологічна різноманітність степових екосистем налічує понад 500 видів вищих рослин і більш як 3000 видів тварин. Багато видів, зниклих за останні два сторіччя на величезних просторах минулих степів Євразії, тут продовжують існувати як звичайні: ковила - українська, Лессинга, волосиста, тюльпани скіфський і Шренка, бельовалія сармат, лук Регеля, волошка Талієва, зіркоплідник частуховидний та інші.

Історія формування заповідності в «Асканія-Нова» почалася в другій половині ХІХ сторіччя, коли ще юний Фрідріх Едуардович Фальц-Фейн (1863-1920 рр.), нащадок німецьких колоністів, що освоювали південноукраїнські степи, і які володіли цією територією, почав створювати перші вольєри для птахів і звірів. Основними унікальними об'єктами біосферного заповідника «Асканія Нова» є: заповідний степ, степова фауна, Асканійський зоопарк, ботанічний сад, Орнітопарк, Великий Чапельський під. На території заповідника розвиваються такі види туризму: екологічний туризм; науковий; пригродницький; пізнавальний.

У березні 2023 року російські окупанти фактично взяли під контроль біосферний заповідник імені Ф.Е. Фальц-Фейна Національної академії аграрних наук України "Асканія-Нова". Вже з перших днів війни Херсонська область разом із заповідником опинилася в окупації. Через бойові дії, влучення ракет чи їх частин на територію заповідника, не одноразово займались пожежі, які травмували тварин. Також багато рослин, які занесені в Червону книгу України, як наслідок, згоріли.

Протягом періоду окупації, з 24 лютого 2022 року по 1 вересня 2023 року, біосферний заповідник "Асканія-Нова" став свідком семи пожеж, що значно вплинули на природну різноманітність та екосистеми цієї території. Загалом було знищено 3594,12 гектара території, включаючи 2208,62 гектара занесених до Зеленої книги України формацій рослинності. Постраждали абсолютно заповідні ділянки «Стара» (охороняється з 1898 р.) та «Успенівка» (з 1927 р.). Вражені вогнем рослинні угруповання занесені до Зеленої книги України. Частково постраждали мезофільні угруповання периферії днища Великого Чапельського поду, включені до Резолюції 4 Бернської конвенції як новий тип біотопів. Великий Чапельський є водно-болотним угіддям міжнародного значення та охороняється за Рамсарською конвенцією. Вся територія заповідної зони входить до складу Смарагдової мережі України, має Сертифікат ЮНЕСКО в рамках Програми «Людина і біосфера». З огляду на дати останніх масштабних пожеж (кінець вегетаційного сезону), більшість однорічних рослин уже завершили вегетацію, значна частина багаторічних, зокрема рідкісні ефемероїди (тюльпани Геснера, скіфський), перебували у стані напівспокою. Окрім того, домінуючі види ковил, занесені до Червоної книги України, не були знищені, а лише втратили надземну частину. Фактично, найбільш постраждали угруповання ковили волосистої або тирси *Stipacarpillata* L., що перебуває у фазі плодоношення. Внаслідок сильної пожежі частина дернин могли бути серйозно ушкодженими та цілком знищеними. Також завдано шкоди популяції вразливого рідкісного виду – волошки Талієва, поширеної у межах згорілої ділянки. Фактичне відновлення рослинності степу та кількість знищених рослин (не здатних до відновлення) можна буде визначити лише наступного року, після поновлення вегетації. Загалом, фрагментарні пожежі в асканійському степу не несуть катастрофічних наслідків, оскільки степові екосистеми адаптовані до цього фактора. Наразі найбільшою загрозою є одночасне повне вигорання заповідного масиву, надто – загонів Великого Чапельського поду, де утримується колекція копитних тварин, віднесена до Переліку наукових об'єктів, що становлять Національне надбання України. Це свідчить про серйозну загрозу екологічній стійкості та природному багатству заповідника через пожежі, що виникли у зв'язку з війною та окупацією.

Наслідки війни мають далекозорий вплив як на природні резервати України, так і на світову природну спадщину. Руйнування природних заповідників в Україні становить серйозну екологічну загрозу, про яку потрібно відкрито говорити у всьому світі.